

**Naar een
Economisch Beleidsplan
2007 – 2011**

Discussienotitie

Voorwoord

De provincie Utrecht werkt aan een nieuw economisch beleidsplan voor de periode 2007 – 2011. De provincie realiseert zich dat bij de uitvoering van haar economisch beleid samenwerking essentieel is. Zonder samenwerking met u, statenleden, ondernemers, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties, is het onmogelijk een effectief economisch beleidsprogramma uit te voeren. Daarom willen we ook graag met u samenwerken bij het *opstellen* van het economisch beleidsplan. Zodat we het vooraf eens kunnen worden over de te volgen koers, en samen de handen ineen kunnen slaan bij de uitvoering.

De notitie die u nu gaat lezen is *geen* concept economisch beleidsplan. Het is een discussiestuk, waarin suggesties staan voor het te voeren economisch beleid. De notitie geeft dan ook *niet* de officiële standpunten van het provinciaal bestuur weer. Op basis van deze discussienotitie willen wij met u in gesprek gaan over het toekomstige beleid. Deelt u de suggesties met ons, of staan er overbodige zaken in? Hebt u zelf suggesties die nu nog ontbreken? Hebt u ideeën over de uitvoering, en welke rol kunt u zelf daarin spelen?

In deze notitie zetten wij allereerst de ambitie neer, die volgens ons het uitgangspunt moet zijn van het economisch beleid voor de komende vier jaar. Vervolgens geven we kort de economische situatie weer, en bespreken enkele belangrijke trends en ontwikkelingen. Tot slot volgen onze suggesties voor het toekomstig beleid. Deze suggesties zijn verbonden met vier belangrijke uitdagingen: benutten van kennis en creativiteit, ruimte voor bedrijven, stimuleren van ondernemerschap en bedrijvigheid, en optimale benutting van de aanwezige talenten op de arbeidsmarkt. Wij willen deze uitdagingen graag aangaan. Doet u mee?

Michel Bergshoef
Vicky Sassen

Sector Economie, Recreatie en Toerisme, Provincie Utrecht

Inleiding

Utrecht is een bijzonder aantrekkelijke provincie om in te leven. Als organisatie willen wij die aantrekkelijkheid waar mogelijk vergroten. Een belangrijk aspect hierbij is de economische gesteldheid van onze regio. Wij willen dat onze inwoners zo veel mogelijk kunnen voorzien in hun eigen inkomen, zodat zij optimaal kunnen delen in de welvaart die ons land en onze regio te bieden hebben. Een krachtige economie is daarvoor essentieel. Het hebben van werk en een inkomen is bovendien de beste garantie om maatschappelijke problemen als sociale segregatie te voorkomen. Ook genereert een krachtige economie de middelen, zowel bij de overheid als in de private sector, voor allerlei andere investeringen die Utrecht zo aantrekkelijk maken. Denk hierbij aan recreatieve voorzieningen, natuur en landschap, etc. Om Bart van Ark, hoogleraar economische ontwikkeling, te citeren: *“Economische groei is een middel, zowel voor ieder individu als voor de hele samenleving. Groei zorgt voor welvaart die ons in staat stelt in grotere vrijheid keuzes te maken en milieuproblemen te lijf te gaan.”* (Intermediair, 18 mei 2006)

Als centrale doelstelling van het economische beleid doen wij het volgende voorstel:

Wij willen bijdragen aan de ontwikkeling van een vitale Utrechtse economie

- *die werk en inkomen genereert voor de bevolking van de provincie Utrecht en omstreken*
- *die middelen genereert (zowel publiek als privaat) om investeringen te doen die de maatschappij ten goede komen*
- *waarin negatieve effecten voor mens, milieu en omgeving tot een minimum worden beperkt*

De ontwikkeling van de economie wordt bepaald door een subtiel samenspel van bedrijven, (kennis)instellingen, werknemers en consumenten op regionaal, maar ook op nationaal en internationaal niveau. De economie heeft in het verleden altijd pieken en dalen vertoond. Het provinciaal bestuur bepaalt niet wanneer zich een piek voordoet, en kan evenmin voorkomen dat er dalen zullen zijn. Wel kan het provinciaal bestuur samen met u eraan bijdragen dat de pieken zo hoog mogelijk zijn, en dat de dalen wat minder diep worden. Voor de manier waarop de provincie deze bijdrage kan leveren, doen we in deze discussienotitie een aantal suggesties.

Uitgangssituatie, trends en ontwikkelingen

Het succes van Utrecht

Utrecht staat voor succes! We behoren tot de meest welvarende regio's van Europa. Het bruto regionaal product (BRP) per hoofd van de bevolking is het hoogste van alle Nederlandse provincies en de werkloosheid is laag. Krachtige bedrijven zorgen samen met hun werknemers voor deze welvaart. Dat juist Utrecht het economisch zo goed doet, heeft alles te maken met de kwaliteiten van onze regio:

- de centrale ligging, in de Randstad, dicht bij Schiphol, de Rotterdamse haven en met goede verbindingen naar het (Europese) achterland
- het aanbod aan goed gekwalificeerd personeel dat een woordje over de grens spreekt
- hoogwaardige bedrijfs- en kantoorlocaties
- een aantrekkelijk leefklimaat waarin een fraai landschap wordt afgewisseld met levendige steden

Het economische succes van Utrecht is echter niet meer vanzelfsprekend. De wereldwijde laagconjunctuur in de afgelopen jaren heeft de Utrechtse economie relatief zwaar getroffen. Was er in Nederland als geheel nog sprake van een groeiende werkgelegenheid tot 2003, in Utrecht zette al in 2001 een daling van de werkgelegenheid in. Met een totale afname van bijna 3% is de werkgelegenheid in Utrecht over de periode 2001-2005 bovendien harder gekrompen dan het Nederlands gemiddelde. Het goede nieuws voor Utrecht is dat de werkgelegenheid in 2005 alweer een lichte stijging vertoonde, en ook in dat opzicht vooruit liep op de landelijke ontwikkeling.

Utrecht in de Randstad

De ontwikkeling van de Utrechtse economie kan niet los worden gezien van ontwikkelingen in de Randstad. De Economische Strategie voor de Randstad, die in 2004 is gepresenteerd, gaat o.a. uit van het belang van de mainports voor de economische groei, en goede verbindingen tussen de verschillende economische centra. Dit moet bijdragen aan de positie van de Randstad als hoogwaardig milieu voor economische activiteiten. Wat betreft de economische structuur van de Randstad staan transformatie naar een kennisintensieve diensteneconomie, ontwikkeling van creatieve bedrijvigheid, en bevorderen van kennis en innovatie voorop. Thema's waarbij wij in Utrecht naadloos kunnen en moeten aansluiten. Utrecht is binnen de Randstad met name gespecialiseerd in de thema's zakelijke dienstverlening en creatieve bedrijvigheid. Ook de Life Science / medische sector is sterk vertegenwoordigd.

Sterk in zakelijke dienstverlening

Het Central Planbureau (CPB) verwacht dat de economie in Nederland de komende jaren gematigd zal groeien. Maar er zijn wel verschillen per bedrijfssector. Kenmerkend voor de Utrechtse economie is het grote aantal bedrijven dat actief is in de zakelijke dienstverlening en ICT. Volgens ramingen van het CPB zullen deze sectoren in de toekomst blijven groeien. Dat geldt ook voor de medische- en zorgsector, die in Utrecht eveneens sterk vertegenwoordigd zijn. Verder voorspelt het CPB een vervaging van de grens tussen industrie en zakelijke dienstverlening: de industrie in Nederland verschuift van fysieke producten naar kennisproducten (R&D, ontwerp, toeleveranties) en de dienstensector schuift op naar (internationaal) verhandelbare producten zoals internet, telecommunicatie, banken en verzekeringen en logistiek. De economische betekenis van de landbouw zal in de komende jaren verder afnemen.

Vergrijzing en bevolkingsgroei

In de provincie Utrecht wonen ruim 1,1 miljoen mensen. Het CPB voorspelt een toename van de bevolking tot aan 2011 met in totaal 3%. Deze groei is hoger dan het landelijk gemiddelde: voor Nederland als geheel wordt een toename van 1% verwacht in dezelfde periode. Op de langere termijn verwacht het CPB dat de bevolking in Nederland zal gaan krimpen. Voor de provincie Utrecht wordt deze krimp echter tot 2035 niet verwacht.

Het aandeel ouderen (65+) in de totale Nederlandse bevolking zal de komende jaren toenemen. Tegenover iedere oudere staan nu nog vijf potentiële arbeidskrachten (leeftijd 15 – 64). In 2040 zal die verhouding 1 op 2 zijn. Dit biedt economische kansen in sectoren die ouderen tot hun klantenkring kunnen rekenen, zoals toerisme en medische zorg. Tegelijkertijd zal het voor het werkende deel van de bevolking steeds lastiger worden om de druk van ouderdomsuitkeringen en kosten van de gezondheidszorg op te brengen. Verhoging van de arbeidsparticipatie van ouderen en andere bevolkingsgroepen is dan ook onontkoombaar. Overigens zal de Utrechtse bevolking minder snel vergrijzen dan het landelijk gemiddelde.

Belangrijk voor de economie is de ontwikkeling van de beroepsbevolking: het aantal inwoners in de leeftijd tussen 15 en 64 jaar. Als gevolg van de vergrijzing zal de beroepsbevolking (aandeel 15 – 64-jarigen in de totale bevolking) minder snel stijgen dan de totale bevolking. Daarnaast zal de arbeidsparticipatie van met name

vrouwen en allochtonen toenemen. Hierdoor zal het totale aanbod op de arbeidsmarkt tot 2011 stijgen met ca. 4%.

Internationale ontwikkelingen: de opkomst van Azië

In landen als China, India en Japan, maar ook voor delen van Oost Europa wordt de komende jaren een sterke economische groei verwacht. Dit zal ook invloed hebben op het belang van de export naar deze landen voor de Nederlandse economie. Momenteel is nog 69% van de Nederlandse export bestemd voor de “oude” EU landen (de EU-15). Dit aandeel zal waarschijnlijk de komende jaren fors teruglopen ten gunste van de genoemde opkomende markten.

Rijksbeleid: investeren in bestaande kracht

Het economisch stimuleringsbeleid van Nederland heeft in de afgelopen jaren een kentering doorgemaakt. Was het beleid uit Den Haag vroeger vooral gericht op het wegwerken van achterstanden, tegenwoordig wil men de beschikbare middelen vooral inzetten om de bestaande economische kracht verder te ontwikkelen. Daarbij gaat men gebiedsgericht te werk. Het resultaat is het programma Pieken in de Delta, waarin een aantal economische speerpuntregio's is benoemd. Voor ons is de regio “Noordvleugel Randstad” van belang, die globaal loopt van het gebied rond Amsterdam, via Almere en het Gooi, tot Amersfoort en Utrecht. Als economische speerpunten voor deze regio zijn aangewezen:

- zakelijke dienstverlening, handel en logistiek
- het medisch- en life science cluster
- creatieve industrie, ict en multimedia
- toerisme en congressenmarkt
- kennisoverdracht tussen onderwijsinstellingen en bedrijfsleven

Voor projecten die een bijdrage aan deze speerpunten leveren, stelt het rijk voor de periode 2007 – 2011 een bedrag van in totaal € 42 miljoen beschikbaar voor de Noordvleugel. Voorwaarde is dat de rijksbijdrage verdubbeld wordt met investeringen van de lokale en regionale overheden.

Europees beleid: inzetten op innovatie en leefklimaat

De Europese Commissie heeft bevorderen van innovatie en een kennisintensieve economie hoog op de agenda staan. Volgens de zo genoemde “Lissabon doelstelling” moet de Europese economie in 2010 de meest concurrerende kennisintensieve economie ter wereld worden. In de afgelopen jaren heeft de EU dan ook veel geld vrij gemaakt voor het stimuleren van innovatie, en ook de provincie Utrecht heeft hiervan geprofiteerd via het subsidieprogramma Innovatieve Acties. In het nieuwe EFRO (Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling) programma bestaat hier opnieuw ruim aandacht voor, via de doelstelling “kennis, innovatie en ondernemerschap”. Daarnaast zet de EU via het EFRO in op de verbetering van het woon- leef- en ondernemingsklimaat via de doelstellingen “attractieve steden” en “attractieve regio's”. Alle drie doelstellingen van het EFRO programma bieden volop kansen om de economische structuur van de provincie Utrecht verder te versterken.

Naar een nieuw economisch beleidsplan: een thematische aanpak

Uit het voorgaande blijkt dat er voor de Utrechtse economie volop kansen zijn. De economie groeit weer. De Utrechtse beroepsbevolking is goed gekwalificeerd. Het vestigingsklimaat is een belangrijke kracht. Al deze kansen willen wij omzetten in zoveel mogelijk welvaart. Om dat te bereiken, moeten we de volgende uitdagingen aangaan:

- de kennis en creativiteit optimaal benutten voor het genereren van economische waarde: kennis en creativiteit zijn de belangrijkste productiefactoren in de moderne economie
- geschikte ruimte blijven bieden voor bedrijven: dat betekent niet alleen *voldoende* ruimte, maar ook ruimte die aansluit bij de verschillende activiteiten en levensfasen van bedrijven, en ruimte die goed past in de omgeving
- meer bedrijvigheid in de provincie ontwikkelen: zowel startende bedrijven als bestaande bedrijven van buitenaf
- het aanwezige arbeidspotentieel zo goed mogelijk benutten: dit is goed voor de economie en voor de sociale samenhang. Winst is vooral te halen bij ouderen, lager opgeleide jongeren, en allochtonen.

Hieronder staan onze suggesties voor het economisch beleid in de komende jaren. De ideeën zijn ondergebracht in vier thematische programma's die aansluiten bij de bovengenoemde uitdagingen. In de bijlage zijn alle suggesties in een overzichtelijke tabel samengevat. Daarbij is via symbolen aangegeven of het gaat om bestaand of nieuw beleid, of een combinatie.

Programma 1: Vernieuwen met kennis en creativiteit!

In de moderne economie is kennis de belangrijkste productiefactor. Een kennisintensieve economie betekent meerwaarde creëren op een slimme en efficiënte manier. Het brengt een hoge arbeidsproductiviteit met zich mee, en daarmee meer welvaart voor de burgers. Ook vormt kennisintensieve bedrijvigheid meestal een relatief lage belasting voor het milieu. Niet voor niets heeft de Europese Unie de transformatie naar een kennisintensieve economie hoog op de agenda staan. Ook de Nederlandse overheid spant zich in om kennis en innovatie te bevorderen, bijvoorbeeld via het gebiedsgerichte programma Pieken in de Delta. Voor de provincie Utrecht is kennisintensieve bedrijvigheid extra belangrijk. Utrecht heeft namelijk een relatief hoog opgeleide beroepsbevolking, en kennisintensieve bedrijven bieden de meest passende arbeid voor deze bevolking.

Een aantal voorwaarden voor een bloeiende kenniseconomie is in Utrecht aanwezig. Het hoge opleidingsniveau van de bevolking is al genoemd, en ook de grote dichtheid aan kennisinstellingen is een belangrijke succesfactor. Toch zijn er ook bedreigingen aan te wijzen. Zo blijkt dat de kennis die deze instellingen genereren, nog (te) weinig leidt tot nieuwe economische activiteit. Met andere woorden: er wordt veel kennis gegenereerd, maar die kennis wordt nog te weinig omgezet in economische waarde. Er lijkt sprake te zijn van een kloof tussen de wereld van de wetenschap en die van het bedrijfsleven. Ook het bedrijfsleven zelf kan innovatiever worden.

Doelstellingen:

- *Utrecht gaat tot de meest kennisintensieve en innovatieve regio's van Nederland en Europa behoren*
- *Meer innovatie in producten, bedrijfsprocessen en markten bij Utrechtse bedrijven*
- *Meer kennis van kennisinstellingen omzetten in economische waarde (kennisvalorisatie)*

Suggesties voor beleid:

1. Taskforce Innovatie of ontwikkelingsmaatschappij

In 2005 hebben provincie, Kamers van Koophandel, gemeenten, kennisinstellingen, en ondernemers gezamenlijk de Taskforce Innovatie (TFI) opgericht. Met een budget van in totaal € 7 miljoen voor 4 jaar voert de TFI vele projecten uit die innovatie in het bedrijfsleven en contacten tussen bedrijven en kennisinstellingen bevorderen. Momenteel worden de eerste resultaten van de TFI zichtbaar. Om ook na 2008 de samenwerking tussen de partijen levend te houden, en de innovatie in het bedrijfsleven verder aan te jagen, zou de TFI minimaal in haar huidige vorm moeten blijven bestaan. Daarnaast zou de TFI kunnen worden uitgebouwd tot een volwaardige ontwikkelingsmaatschappij, zoals ook in andere regio's bestaat. Het voordeel is dat op die manier capaciteit ontstaat voor het ontwikkelen van projecten, die weer als basis kunnen dienen voor bijvoorbeeld financieringsaanvragen voor Europese- en rijksprogramma's. Ook ontstaat extra capaciteit voor de uitvoering van de regionale innovatie agenda, waar momenteel door partijen samen aan gewerkt wordt.

2. Science Park Utrecht

In de coalitieperiode 2003 – 2007 is onder aanvoering van de provincie gewerkt aan de totstandkoming van een Science Park op de Uithof. Een nieuwe ruimtelijke visie van de gemeente Utrecht biedt meer mogelijkheden voor het vestigen van kennisintensieve bedrijven op de Uithof. Via een gezamenlijk project van de kennisinstellingen worden faciliteiten en ondersteuning geboden aan startende en jonge ondernemingen. Het is de bedoeling dat in 2007 en 2008 daadwerkelijk fysieke ruimte voor bedrijven gerealiseerd wordt. Ook wordt er gebouwd aan een Centrum voor Ondernemerschap en Innovatie, dat als eerste vraagbaak dient voor bedrijven die ondersteuning nodig hebben. Het is echter cruciaal om ook voor de langere termijn voldoende ruimte en ondersteuning te blijven bieden.

3. Breedband diensten en infrastructuur

De ontwikkeling van technologie voor het transporteren van gegevens gaat razend snel. Een snelle verspreiding van breedband infrastructuur (en dan denken we vooral aan glasvezel) biedt mogelijkheden voor tal van innovatieve diensten. Hierdoor ontstaat niet alleen een stimulans voor de economie, maar kunnen bovendien nieuwe oplossingen worden geboden voor maatschappelijke problemen. Denk hierbij aan gezondheidszorg, het ontsluiten van culturele voorzieningen, veiligheid, etc.

Om investeringen in breedband infrastructuur aantrekkelijk te maken, moeten er voldoende diensten kunnen worden aangeboden. Omgekeerd is de ontwikkeling van diensten alleen interessant als er ook voldoende infrastructuur is om ze aan te kunnen bieden. Deze zogenoemde breedband impasse vertraagt de grootschalige uitrol van breedband. De provincie kan helpen de impasse te doorbreken. Zo kan de provincie afnemers van infrastructuur bijeen brengen, zodat voldoende massa ontstaat om de infrastructuur rendabel aan te leggen. Anderzijds kan de provincie de ontwikkeling van nieuwe diensten stimuleren en ook zelf nieuwe diensten ontwikkelen. Tot slot kan de provincie een voorlichtende rol vervullen richting gemeenten. De meeste gemeenten hebben nu nog geen breedbandbeleid, en voor zover er al initiatieven genomen worden, vertonen deze initiatieven nog weinig samenhang.

4. Creativiteit

De aanwezigheid van creativiteit in een regio is een belangrijke motor voor innovatie en economische groei, aldus de Amerikaanse econoom Richard Florida. Daarbij kan nog een onderscheid worden gemaakt tussen creatieve bedrijven enerzijds, en “de creatieve klasse” (een creatieve beroepsbevolking) anderzijds.

Creativiteit in het bedrijfsleven kan worden bevorderd door de culturele sector (kunstenaars, ontwerpers) en het bedrijfsleven bijeen te brengen. Het mes snijdt dan aan twee kanten: kunstenaars kunnen veel leren van ondernemers als het gaat om het vermarkten van hun vaardigheden, terwijl bedrijven op die manier creativiteit kunnen aantrekken.

Om de creatieve klasse aan Utrecht te binden, is het woon- en leefklimaat belangrijk. De creatieve klasse gedijt vooral in een inspirerende omgeving waarin “iets te beleven valt”. De levendige binnensteden van Utrecht en Amersfoort, maar ook de rust en ruimte van het buitengebied bieden goede aanknopingspunten. Door het aantrekken en stimuleren van culturele voorzieningen en evenementen, kan het “creatieve klimaat” verder worden versterkt. De doelstellingen “attractieve steden” en “attractieve regio’s” uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) bieden hierbij kansen.

Programma 2: ruimte voor bedrijven: kwaliteit versus kwantiteit

De beschikbaarheid en de kwaliteit van werklocaties is bepalend voor het regionale vestigingsklimaat en een randvoorwaarde voor economische groei. Door de grote ruimtevraag vanuit verschillende invalshoeken (natuur, wonen, werken, recreatie, water, infrastructuur, etc.) moeten we selectief zijn. Voorop staat het faciliteren van de groei van bestaande bedrijven en instellingen. Daarnaast is er ruimte voor nieuwe kennisintensieve bedrijvigheid. Om de beperkte ruimte zo goed mogelijk te gebruiken streven we naar intensief ruimtegebruik op nieuwe en bestaande locaties. Op deze manier hebben we voor de periode 2005-2015 ruimte voor 450 ha netto bedrijventerrein en 1,2 miljoen m² kantoren, verdeeld over de 4 streekplandeelgebieden. Wij streven naar een tijdige én volledige realisatie van dit programma binnen de daarvoor gestelde periode.

Naast beschikbaarheid (kwantiteit) is ook de kwaliteit van de aangeboden ruimte en de relatie met de omgeving steeds belangrijker geworden, zowel voor de bedrijven als voor de burger en de beleidsmakers. In het nieuwe Economisch Beleidsplan willen hieraan meer prioriteit geven.

Onlangs is, als uitvloeisel van het Streekplan 2005 – 2015, het kennisteam werklocaties opgericht. Dit kennisteam kan adviseren bij de ontwikkeling van nieuwe werklocaties, of bij herstructurering van bestaande

locaties. We denken dan aan bedrijfs- en kantoorlocaties, maar bijvoorbeeld ook aan Groene Werklandschappen (zie onder).

Doelstellingen:

- *Uitgifte van 160 ha netto bedrijventerrein in de periode 2007-2011*
- *15% ruimtewinst bij de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen*
- *herstructurering van 300 ha verouderd bedrijventerrein*

Suggesties voor beleid:

1. Bedrijventerreinen: Mooi of lelijk?

Uit onlangs verschenen rapporten en ook vanuit het landelijk economisch beleid blijkt een grote interesse voor de discussie over hoe wij met onze ruimte omgaan. Ruimtelijke kwaliteit, architectuur op bedrijventerreinen, het ruimtegebruik langs de snelweg etc. Wij hebben als provincie tot nu toe in deze discussie geen rol van betekenis gespeeld. In diverse beleidsstukken wordt wel gesproken over “ruimtelijke inpassing”, “groen en blauw” en “ruimtelijke kwaliteit”, maar wat is dat dan? En mag het misschien een onsje creatiever? Met als lichtend voorbeeld het pand van autobedrijf Hessing in de geluidswal bij Leidsche Rijn. Hoe kunnen wij de bestaande of nieuwe bedrijventerreinen aantrekkelijk en misschien ook multifunctioneel houden of maken? Hierbij kun je denken aan projecten op het gebied van architectuur van bedrijfspanden, recreatie op bedrijfslocaties, groenblauwe inpassing van bedrijfslocaties etc.

2. Herstructurering+

Tot nu toe hebben we ons bij het opknappen van verouderde bedrijventerreinen vooral toegespitst op investeringen in de openbare ruimte. Dat is goed voor het functioneren en de houdbaarheid van zo'n bedrijventerrein. Probleem is echter dat op veel terreinen sprake is van structurele leegstand en verpaupering van particulier bezit, waardoor de gewenste kwaliteitsverbetering niet tot stand komt. Wat kan de provincie in samenwerking met andere partijen doen om investeringen in private panden te stimuleren? Zou een impuls in de vorm van procesbegeleiding en het identificeren van kansrijke locaties en ontwikkelscenario's investeringen vanuit de markt in gang kunnen zetten?

3. Uitplaatsing van bedrijven

In het Streekplan 2005-2015 is extra ruimte gereserveerd voor uit te plaatsen bedrijven, zowel uit stedelijk gebied als daarbuiten. Ook zijn enkele regionale bedrijventerreinen aangewezen om in opvang voor deze bedrijven te voorzien. In de praktijk blijkt het echter zeer lastig om uitplaatsing van bedrijven rond te krijgen. Met name financieel zitten er vaak grote verschillen tussen wat mogelijk is en wat nodig is. De ministeries EZ en VROM zijn momenteel bezig met de onderbouwing voor een claim voor middelen uit de aardgasbaten. Mogelijk komt er een landelijke subsidieregeling voor zwaardere bedrijvigheid in stedelijk gebied. Moet de provincie gaan bijdragen in de gevraagde cofinanciering? Als er geen landelijke subsidieregeling komt, moet de provincie dan een eigen regeling maken? En hoe gaan we om met uitplaatsingen uit het landelijk gebied waar geen rijksmiddelen voor beschikbaar zullen komen? Hoe krijgen we bijvoorbeeld de gewenste kwaliteitsimpuls in het Groene Hart voor elkaar?

4. Kantoren opnieuw bekeken

Er is momenteel sprake van grote leegstand op de kantorenmarkt. Binnen de provincie Utrecht zijn de verschillen tussen gemeenten heel groot. Op een aantal plekken is sprake van structurele leegstand die ook ten tijde van economische bloei niet meer zal worden opgevuld. Ook hier is een kwaliteitsdiscussie op zijn plaats. Kun je de locaties met structurele leegstand aanwijzen en wat zijn de oorzaken van het feit dat het structurele leegstand betreft? En wil je en kun je er wat aan doen in een tijd van ruimtegebrek, bijvoorbeeld op de woningmarkt? Zijn er locaties die je kunt herstructureren (verbeteren en opknappen voor kantoren) en zijn er locaties die je misschien beter kunt transformeren naar een andere functie? En hoe ga je om met het uitgeven van nieuwe locaties? Wil je voor nieuwe locaties een duurzamere ontwikkeling, waarbij leegstand op de lange termijn zoveel mogelijk wordt vermeden, of speel je maximaal in op een groeiende vraag? Ook hier zou de provincie een rol kunnen spelen in het verbeteren van bestaande locaties en het duurzaam ontwikkelen van nieuwe locaties.

5. Programma duurzame bedrijventerreinen

Via een nieuw en ambitieus programma willen we extra inzetten op duurzame ontwikkeling van nieuwe terreinen en duurzame herstructurering van bestaande terreinen. Doel is de levensduur van terreinen te verlengen en de vraag naar nieuw terrein zoveel mogelijk te beperken. Om dit te bereiken denken we aan het stimuleren van intensief ruimtegebruik, ruimtelijke kwaliteit, parkmanagement etc.

Daarnaast proberen we voor gemeenten die lokaal weinig of geen uitbreidingsmogelijkheden meer hebben, een oplossing te bieden in de regio. Concreet voorbeeld is het initiatief om in Woerden een regionaal bedrijventerrein te ontwikkelen. Dit terrein moet in de toekomst ruimte bieden aan bedrijven uit o.a. Lopik, Montfoort en Oudewater.

6. Groene Werklandschappen

Via het concept Groene Werklandschappen (GWL) creëren we ruimte voor de ontwikkeling van kleinschalige hoogwaardige werklocaties. Als tegenprestatie dient in 'groen' te worden geïnvesteerd, bijvoorbeeld door de aanleg van natuur. Voor de ontwikkeling van een GWL kan gebruik gemaakt worden van vrijkomende bestaande bebouwing zoals militaire complexen, zorginstellingen en landgoederen. Nieuwe ontwikkelingen zijn ook mogelijk. De vraag naar GWL is geraamd op ongeveer 20 locaties tot 2015. Het gaat daarbij om bedrijven met 10-20 werknemers. Ons streven is de komende 4 jaar minimaal 4 locaties te ontwikkelen. De voorwaarden voor ontwikkeling van GWL zijn opgenomen in het Streekplan 2005 – 2015 en in de Handleiding Bestemmingsplannen.

7. Detailhandel

We willen onze inwoners graag een zo compleet mogelijk detailhandels aanbod kunnen bieden. We willen daarom de bestaande fijnmazige detailhandelsstructuur behouden. Dit betekent dat er mogelijkheden moeten zijn voor recreatieve centra, gemakcentra en grootschalige detailhandelsconcentraties. In 2009 willen we een nieuw koopstromenonderzoek uitvoeren (herhaling van 2004) om de ontwikkelingen in de provincie te monitoren.

Programma 3: Meer ondernemerschap!

Bedrijven zijn de pijler onder de regionale economie. Zij zorgen voor inkomsten (ook belastinginkomsten) en werkgelegenheid en daarmee voor welvaart. Nederland is van oudsher een land van glansrijke ondernemers, maar die glans is de laatste jaren wat verbleekt. Weinig jongeren zijn te porren voor een bestaan als ondernemer, en op internationale lijsten van aantrekkelijke vestigingsplaatsen bezet Nederland niet meer de vooraanstaande plaats die ze enkele jaren geleden nog had. Bij Utrechtse bedrijven blijft bovendien de export achter bij het landelijk gemiddelde. Toch blijft Utrecht een aantrekkelijke vestigingslocatie voor bedrijven, vanwege de centrale ligging, het goede leefklimaat, en de krachtige economie op lange termijn. Voor internationale hoofdkantoren is de gunstige ligging ten opzichte van Schiphol van essentieel belang. Recent is de reistijd per trein tussen Schiphol en hartje Utrecht bekort tot twintig minuten! Al deze potenties moeten we ten volle benutten.

In het bedrijfsleven bestaat momenteel veel aandacht voor maatschappelijk verantwoord en duurzaam ondernemen. Deze aandacht heeft verschillende oorzaken. Strengere regelgeving maakt dat bedrijven steeds bewuster moeten omgaan met hun omgeving. Daarnaast hebben veel mensen, dus ook veel ondernemers, een innerlijke drive om negatieve effecten van hun handelen op de omgeving zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken. Tot slot wordt de wereld, mede door voortschrijdende technologie, steeds transparanter. Dit maakt dat imagoschade een steeds reëler gevaar vormt voor ondernemingen.

Doelstellingen:

- *Toename van economische activiteit (meer ondernemingen)*
- *Toename van de populariteit van het ondernemerschap onder jongeren (meer ondernemerschap)*
- *Bevorderen van internationaal ondernemen bij het MKB, vooral in de zakelijke dienstverlening*
- *Stimuleren van maatschappelijk verantwoord en duurzaam ondernemen*
- *Wegnemen van onnodige belemmeringen voor ondernemers*

Suggesties voor beleid:

1. Aantrekken van buitenlandse bedrijven

De provincie werkt, net als andere provincies, al jaren succesvol aan het aantrekken van bedrijven uit het buitenland, voornamelijk Noord Amerika en Azië. Onze vriendschapsrelatie met de Chinese provincie Guangdong biedt alvast goede kansen op de Chinese (groei)markt. In de provincie Utrecht is maar liefst 10 procent van de werknemers in dienst van een buitenlands bedrijf. Daarnaast zijn buitenlandse bedrijven een stimulant voor het innovatievermogen omdat ze innovatiever zijn dan Nederlandse bedrijven¹.

¹ Innovatie en Inkomende Investerings, De bijdrage van buitenlandse bedrijven aan de Nederlandse kenniseconomie (Kamerstuk EZ00000465), Ministerie van Economische Zaken, 2001

De laatste tijd zien we, door de wereldwijd aantrekkende economie, het aantal bedrijven dat huisvesting zoekt toenemen. Als we versterkt inzetten op acquisitie van buitenlandse bedrijven, kunnen we als regio optimaal van deze economische opgang profiteren. Een goede afbakening van de doelgroep is daarbij belangrijk, om onze middelen voor acquisitie zo efficiënt mogelijk in te zetten. Een suggestie is om te focussen op kennisintensieve activiteiten zoals hoofdkantoren omdat Utrecht hiervoor een goede propositie heeft.

2. Promotie via (internationale) evenementen

Evenementen kunnen worden ingezet voor de economische promotie van Utrecht. Dat kunnen evenementen zijn die puur gericht zijn op het bedrijfsleven (b.v. congressen), maar ook grotere (sport)evenementen met een internationale uitstraling, zoals de Tour de France. Dit soort grote evenementen biedt kansen om de provincie veel breder te profileren dan alleen op economisch gebied. Denk bijvoorbeeld ook aan toeristische promotie. Bovendien betekent de organisatie van de evenementen op zich een economische stimulans voor de regio, vanwege de werkgelegenheid en investeringen die ermee gemoeid zijn. De provincie kan zich samen met een aantal partners inspannen om dergelijke evenementen aan te trekken voor de regio.

3. Starters stimuleren

Het starten van een nieuwe onderneming betekent nieuwe werkgelegenheid, extra welvaart en vaak ook nieuwe producten of diensten. Daarom kan het aantal mensen dat een nieuwe onderneming start, nooit hoog genoeg zijn. De provincie kan een bijdrage leveren door activiteiten die het aantal starters verhogen te stimuleren en financieel te ondersteunen. Te denken valt aan:

- *Maatregelen om al in het onderwijs leerlingen kennis te laten maken met ondernemerschap*
- *Ondersteunen van voorlichtende en educatieve activiteiten voor startende ondernemers*
- *Organiseren van startkapitaal voor veelbelovende ondernemingen*
- *Ondersteunen van ondernemersprijsvragen voor startende ondernemers*

4. Internationaal ondernemen

De bedrijvigheid in Utrecht is in het algemeen nationaal georiënteerd. De export van Utrechtse bedrijven is relatief laag vergeleken met de rest van Nederland. Het Utrechtse bedrijfsleven mist hierdoor mogelijk kansen die opkomende markten als China, India en Oost Europa te bieden hebben. Mogelijkheden om de internationale oriëntatie van het Utrechtse bedrijfsleven te vergroten, zijn:

- *Ondersteunen van projecten op het gebied van exportbevordering*
- *Aanwenden van onze internationale contacten (China, Tsjechie, etc.) om internationale uitwisseling van kennis te bevorderen (denk aan internationale stages voor studenten, maar ook stimuleren van internationale samenwerking tussen bedrijven)*
- *Organiseren van handelsmissies (in samenwerking met andere partijen)*

5. Maatschappelijk verantwoord en duurzaam ondernemen

De overheid stelt via wet- en regelgeving grenzen aan de handelingsvrijheid van bedrijven. Denk bijvoorbeeld aan milieuwetgeving, arbo-wetgeving, etc. Deze wet- en regelgeving vormt de ondergrens waaraan ieder bedrijf moet voldoen. De overheid kan extra inspanningen stimuleren. Daarbij ligt het voor de hand om te kiezen voor die onderwerpen die het meest nijpend zijn (bijvoorbeeld luchtkwaliteit, energiebesparing) en waar binnen het bedrijfsleven de meeste interesse naar uit gaat (maatschappelijk verantwoord ondernemen).

*In het verlengde van maatschappelijk verantwoord ondernemen ligt maatschappelijk **betrokken** ondernemen. Dit houdt in dat bedrijven zich op vrijwillige basis inzetten voor een goed doel. Zo gebeurt het al dat accountants voor vrijwilligersorganisaties jaarrekeningen opstellen. Of de medewerkers van een bedrijf organiseren een dagje uit voor de bewoners van het naburige verzorgingshuis. Zo doen medewerkers interessante ervaringen op, en het imago van het bedrijf wordt verbeterd.*

De provincie kan de volgende maatregelen nemen:

- *stimuleren van projecten die energiebesparing opleveren, de luchtkwaliteit verbeteren of andere positieve (milieu-)effecten voortbrengen (o.a. via subsidies); denk daarbij ook aan invoering van schone wagenparken voor bedrijven*
- *voorlichting aan bedrijven organiseren o.g.v. maatschappelijk verantwoord ondernemen*
- *vraag en aanbod maatschappelijk betrokken ondernemen bijeen brengen*
- *bij subsidieregelingen zou duurzaamheid als wegingscriterium kunnen worden toegevoegd, zodat "duurzame" projecten een grotere kans maken op subsidie*

6. Deregulering

Het terugdringen van de administratieve lasten voor burgers en bedrijven staat sterk in de belangstelling. Ook de provincies werken aan een inventarisatie van hun regelgeving, met als doel om waar mogelijk de bureaucratie te verminderen. Daarnaast kan de provincie nog de volgende maatregelen nemen:

- *inrichten van een meldpunt voor overbodige regelgeving*
- *bij het maken van nieuwe regelgeving standaard aandacht schenken aan de gevolgen voor de administratieve lasten*

7. Sectorbeleid

Met sectorbeleid wordt bedoeld: het stimuleren van specifieke bedrijfssectoren die grote kansen bieden voor de regio. Met als doel om in die sectoren meer bedrijvigheid en werkgelegenheid te creëren, en clusters van bedrijven te vormen om de bedrijvigheid ook daadwerkelijk in de provincie te verankeren. Het gaat dan om sectoren waarin in de komende jaren sterke groei of beweging wordt verwacht (bijvoorbeeld de medische- en zorgsector, logistieke dienstverlening) of die goed aansluiten bij de Utrechtse economische structuur en het leefklimaat (creatieve beroepen, zakelijk toerisme, zakelijke dienstverlening). Bij de keuze voor sectorbeleid moet telkens goed worden bekeken welke rol de provincie kan spelen bij het stimuleren van sectoren.

8. De maakindustrie

De “maakindustrie” is een begrip waarmee meestal bedoeld wordt: productie van fysieke goederen. Vaak is hiermee laaggeschoolde arbeid gemoeid. Dit type activiteiten wordt steeds schaarser in Nederland, doordat in opkomende economieën de loonkosten veel lager liggen. Ook automatisering van eenvoudige bedrijfsprocessen draagt bij aan het verdwijnen van dit type werkgelegenheid. Deze wereldwijde trend kan de provincie niet keren: het verleden heeft aangetoond dat investeren van overheidsgeld in verliesgevende activiteiten op termijn geen structurele oplossing biedt. Wel zijn bepaalde activiteiten geografisch gebonden. Denk bijvoorbeeld aan betoncentrales: beton voor een bouwlocatie kan niet worden ingevlogen uit het buitenland. Voor dit segment van de maakindustrie moet in elk geval voldoende fysieke ruimte geboden worden om te ondernemen en uit te breiden. Daarnaast moet werkgelegenheid voor lager geschoolden voornamelijk worden gezocht in bedrijfssectoren die ook op langere termijn overlevingskansen hebben in Utrecht. Dat zijn, naast de “geografisch gebonden” maakindustrie, de laagwaardiger dienstensectoren zoals schildersbedrijven, schoonmaak etc. Deze diensten zijn eveneens geografisch gebonden. Daarnaast blijft de hoogwaardige dienstensector een belangrijke bron van werkgelegenheid, ook voor lager geschoolden. De maakindustrie bestaat ook voor een deel uit kennisintensieve productie. Hier is de toegevoegde waarde hoog, en zijn de hoge loonkosten een minder groot probleem. Het bevorderen van innovatie in deze sectoren, en het maken van koppelingen met creatieve bedrijvigheid (ontwerpers koppelen aan producenten), zullen bijdragen aan de overlevingskansen van dit type bedrijvigheid.

Programma 4: Iedereen aan het werk!

Arbeidsmarktbeleid moet twee doelen dienen: kansen bieden voor werkzoekenden, en zorgen voor voldoende aanbod van arbeidskrachten om economische groei te realiseren. In het algemeen sluit de samenstelling van de beroepsbevolking goed aan bij de economische structuur in Utrecht. Er zijn echter enkele knelpunten. Voor oudere werkzoekenden is het nog lastig een baan te vinden, terwijl de vergrijzing het wel nodig maakt dat mensen langer in het arbeidsproces blijven participeren. Bepaalde groepen jongeren hebben eveneens problemen op de arbeidsmarkt. Het gaat dan veelal om jongeren zonder startkwalificatie, of met b.v. verslavingsproblemen of een strafblad. Ook de deelname van allochtonen aan het arbeidsproces blijft nog achter. Een mogelijke oorzaak ligt in de culturele verschillen, waardoor werkgevers het aannemen van allochtoon talent vaak als een risico zien. Arbeidsparticipatie onder jongeren en allochtonen is een thema dat ook aansluit bij de doelstellingen van de Sociale Agenda.

Voor de toekomst wordt een structureel tekort aan hoog opgeleide arbeidskrachten verwacht. Dit kan op termijn de economische groei, en daarmee de toename van de welvaart, gaan afremmen. Daarom is het belangrijk de arbeidsparticipatie te verhogen. Landelijk is er al een trend gaande naar later pensioneren. Ook de participatie van vrouwen in het arbeidsproces blijft nog achter.

Doelstellingen:

- *Verbeteren van de kansen van jongeren op de arbeidsmarkt*
- *Verhogen van de arbeidsparticipatie*

Suggesties voor beleid:

1. Betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt

De basis van de arbeidsmarkt is de instroom vanuit het onderwijs: hier beginnen mensen aan hun werkzame leven. Aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt is dan ook belangrijk. Als meer jongeren met een goede startkwalificatie het onderwijs uitsromen, worden deze jongeren aantrekkelijker op de arbeidsmarkt en loopt de jeugdwerkloosheid terug. Het voorkomen van vroegtijdige schooluitval, betere afstemming tussen vraag en aanbod op gebied van stages, en betere beroepsvoorlichting kunnen hieraan bijdragen. Daarnaast kan worden gedacht aan actieve begeleiding van specifieke groepen, zoals oudere werkzoekenden en allochtone jongeren.

2. Meer arbeidsparticipatie

*Algemeen wordt onderkend dat de participatie in het arbeidsproces de komende jaren omhoog moet. Ouderen moeten langer doorwerken tot aan hun pensioen, en ook het arbeidspotentieel onder vrouwen en allochtonen kunnen beter worden benut. De provincie kan een bijdrage leveren door projecten bij bedrijven te ondersteunen die deelname aan het arbeidsproces voor deze groepen vergemakkelijken. Denk bijvoorbeeld aan maatregelen die de combinatie van zorgtaken en werken vereenvoudigen, of projecten waarbij ouderen gemakkelijker aan het arbeidsproces kunnen deelnemen. Zo zou op bedrijventerreinen en kantoorlocaties door bedrijven gezamenlijk kinderopvang kunnen worden ingekocht: een nieuwe vorm van parkmanagement. Maar ook technologische ontwikkelingen bieden nieuwe mogelijkheden voor thuis werken of zelfs voor het inrichten van werkruimte op openbare plekken als stations. Verder kan de provincie bedrijven stimuleren om allochtoon talent beter te benutten. Daarbij denken we **niet** aan het subsidiëren van loonkosten voor allochtonen. Wel zouden we experimenten kunnen stimuleren die bijdragen aan de integratie van allochtone werknemers binnen het bedrijf, en kunnen we kennisuitwisseling op dit gebied bevorderen.*

Bijlage: Overzicht beleidssuggesties

In onderstaande tabel zijn alle beleidssuggesties samengevat. Daarbij is door middel van symbolen aangegeven of het gaat om nieuw beleid, voortzetting van bestaand beleid, of een combinatie.

Ten opzichte van Economisch Beleidsplan 2003 – 2007:

■ = *nieuw beleid*

□ = *voortzetting bestaand beleid*

■/□ = *nieuw beleid gecombineerd met elementen uit bestaand beleid*

□/■ = *bestaand beleid met nieuwe accenten*

	<i>Vernieuwen met Kennis & Creativiteit</i>	<i>Ruimte voor bedrijven: kwaliteit vs. kwantiteit</i>	<i>Meer ondernemerschap</i>	<i>Iedereen aan het werk</i>
<i>Taskforce Innovatie / ontwikkelingsmaatschappij</i>	■			
<i>Science Park</i>	□			
<i>Breedband</i>	■			
<i>Creativiteit</i>	■			
<i>Bedrijventerreinen: mooi of lelijk?</i>		■		
<i>Herstructurering+</i>		□/■		
<i>Kantoren opnieuw bekeken</i>		■		
<i>Uitplaatsing bedrijven</i>		■		
<i>Duurzame bedrijventerreinen</i>		□		
<i>Groene Werklandschappen</i>		□		
<i>Detailhandel</i>		□		
<i>Aantrekken buitenlandse bedrijven</i>			□	
<i>Promotie via evenementen</i>			■/□	
<i>Starters stimuleren</i>			□	
<i>Internationaal ondernemen</i>			■/□	
<i>MVO / duurzaam ondernemen</i>			■	
<i>Deregulering</i>			■	
<i>Sectorbeleid</i>			□/■	
<i>Maakindustrie</i>			■	
<i>Aansl. onderwijs / arbeidsmarkt</i>				□
<i>Meer arbeidsparticipatie</i>				■